

ANKICA ČILAŠ ŠIMPRAGA

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
acilas@ihj.hr

OJKONIMSKI TIPOVI U DRNIŠKOJ KRAJINI S OSOBITIM OSVRTOM NA OJKONIME NA -(ʃ)ANE

U članku se proučavaju ojkonimski tipovi u Drniškoj krajini, novoštokavske području koje je prije velikih seoba potaknutih turskim osvajanjima pripadalo čakavskom narječju. Donose se i najstarije povijesne potvrde današnjih likova drniških ojkonima te njihova semantičko-motivacijska raščlamba.

1. Prostorno-geografsko definiranje Drniške krajine

Drniška je krajina područje u sjevernoj Dalmaciji koje od Bukovice na zapadu razgraničava rijeka Krka. Ona obuhvaća sela triju zemljopisnih cjelina: prominsko-miljevačke zaravni, grad Drniš s Petrovim poljem i drnišku Zagoru, tj. ukupno 62 sela i grad Drniš. Administrativno je riječ o općinama Promina, Drniš, Ružić i Unešić, tj. području koje obuhvaća 840 četvornih kilometara.

2. Dijalektološki smještaj Drniške krajine

Na području današnje Drniške krajine do velikih migracija potaknutih turskim osvajanjima u 15. i 16. stoljeću govorilo se čakavski ikavski.

Danas u Drniškoj krajini govori Hrvata pripadaju zapadnom ili mlađemu ikavskom dijalektu, a njihove značajke ukazuju na zapadnohercegovačko ishodište. Govori su štakavski (npr. *štap*, *šteta*, *guštarca*), s nešto ekavizama (*zenica*, *testa/cesta*), vokalnim redukcijama tipa *curca*, primjerima *rebac*, *rest*, *greb*, no *krast*. Naglasni je sustav novoštokavski. U konsonantizmu postoje zvučne afrikate *ž* – *ž* i bezvučne *č* – *ć* te sonant *ĺ*, a iz konsonantskog sustava izostaju *f* i *x*. S obzirom na finalno *-m* razlikuju se miljevačko-prominski i petropoljski

govori od zagorskih, tj. bližih moru, Šibeniku i Kaštelima, gdje je dočetno *-m* zamijenjeno s *-n* u gramatičkim morfemima i u leksičkim morfemima nepromjenjivih riječi, a dočetno *-l* > *-a* (*bija*), za razliku od *bio*, *donio* u ostalim dijelovima Drniške krajine. Dočetno se *-l* čuva samo u nekih pridjeva muškog roda (*bil*, *čil*, *debel*, *vesel*). Prisutan je rotacizam u prezentu glagola *moći* (*morem*, *moreš...*), protetsko *j-* u prilogu *jopet*, a novo jotovanje nije provedeno u imenicama *netjak* i *rodjak*. Usto, nerijetko se čuvaju kratke množine jednosložnih imenica muškog roda, npr. *noži*, *popi*. U sintaksi je prisutna konstrukcija *neće se žene*, *neće rade*.

U nekoliko sela uz Petrovo polje sa srpskim stanovništvom govori pripadaju krajiškom istočnohercegovačkom dijalektu. Govori su štakavski (npr. *klešta*, *štap*, *ognište*), a refleks je jata jekavski, npr. *djeca*, *djetelina*, *djete*, *klešta*, *svjet*, *mleko*, *cjedit*, sa stalnim ikavizmima (npr. *nevista*, *sikira*, *did*) i stalnim ekavizmima (npr. *cesta*, *zenica*). U konsonantskom sustavu nema suglasnika *x* i *f*, no njihove su zamjene na razini pojedinih leksema različite u usporedbi s govorima zapadnoga dijalekta, npr. u tim govorima potvrđena je zamjena *x* > *k* (*Krvat*, *juka*, *kajduk*, *na vrk sela*), dok je u okolnim ikavskima *x* > *o* (*Rvat*, *ajduk*, *na vr sela*) ili *x* > *v* (*juva*). Usto, potvrđeno je *koñ*, *on*, a ne *kuñ*, *un* kao u okolnim ikavskim govorima. Najnovije jotovanje provedeno je u priložima *že*, *ovže*. Završno *-l* ne čuva se ni u glagolskim pridjevima radnim niti u pridjevima muškog roda, već je *-l* > *-o*: *bijo*, *došo*, *uzo*, *donio*, *otišo/ošo*. Od ikavskih govora razlikuju se i u prezentu glagola *ići*, naime u ikavskima je *ižem*, *ižeš*, *iže*, a u jekavskima *idem*, *ideš*, *ide*. U morfologiji se čuva kratka množina (*voli*), a u sintaksi u instrumentalu društva ne dolazi prijedlog *s*: *idem kući sestrom*.

3. Prinos Božidara Finke istraživanju ojkonimskog tipa na *-(j)ane*

Kako je ovaj prostor danas posve novoštokavski, zanimljivo je provjeriti čuvaju li se na ikojoj jezičnoj razini tragovi čakavske prošlosti ili su izmjenne stanovništva potaknute zbjegovima pred Turcima i doseobama novoga stanovništva iz južnijih i istočnijih krajeva posve pomele čakavski supstrat. Poticaj da ostatke jezične starine potražimo u onimiji stigao je iz radova hrvatskoga dijalektologa i onomastičara akademika Božidara Finke koji je u svojem članku "Ojkonimski tip na *-(j)ane* u zadarskom području" (*Suvremena lingvistika*, 34, Zagreb 1992, 73–80) proučavao podrijetlo toga sufiksa i njegovu rasprostranjenost u hrvatskoj ojkonimiji. Utvrdio je da je taj tvorbeni tip najprisutniji u ojkonimiji zadarskoga područja (npr. *Nevidane*, *Petrčane*, *Pakoštane*, *Visočane*) te da se taj sufiks još i danas čuva u tvorbi etnika i općih imenica (npr. N mn. *čobane*) u čakavskim govorima toga areala. Ojkonimski tvorbeni tip na *-anel/-jane* etničkoga je podrijetla, tj. prvotno su se ta imena od-

nosila na zajednicu ljudi koja živi na području određenih karakteristika, npr. *Blaćane, Brištane, Lućane*, zatim zajednicu ljudi koja pripada kojemu čovjeku pa su takvi onimi motivirani antroponimima, npr. *Petrčane, Bilišane*, a potom i zajednicu ljudi koja je došla iz kojega drugog kraja, npr. *Ramljane*. Naknadno su imena sa skupine ljudi prešla na prostor na kojem ti ljudi žive, tj. ojkonimi su nastali transonimizacijom od etnika. Nastavak *-e* u N množine muškoga roda B. Finka protumačio je kao ostatak sklonidbenog tipa imenica koje su pripadale starim n-osnovama muškog roda još u praslavenskom u kojima je u N mn. bilo *-e*, a bile su to imenice na *-inъ* i *-janinъ* te *-telъ* i *-arъ*.

Premda je taj tvorbeni tip najprisutniji na zadarskom području, ojkonime toga tipa nalazimo u Istri (npr. *Žejane*), Primorju (*Grižane*), Lici (*Jezerane*), benkovačkom, sinjskom i vrgoračkom kraju. U Drniškoj krajini takvih je samo nekoliko imena: *Puljane, Brištane, Kanjane* te *Planjane*, od kojih su 1948. oformljena dva sela: Donje Planjane i Gornje Planjane. Prisutnost nastavka *-ane/-jane* onomastičare upozorava na jezičnu starinu ojkonima. Naime, poznato je da je taj tvorbeni tip, također uz nastavak *-ani/-jani*, bio osobito plodan od 10. stoljeća.

Polazeći od Finkinih spoznaja, proučila sam ojkonime na *-(j)ane* i ostale tvorbene ojkonimske tipove u Drniškoj krajini.

4. Povijesne potvrde drniške ojkonimije

Najstarije potvrde današnjih drniških ojkonima potječu iz 13. stoljeća. U dokumentu koji govori o posjedima trogirskog biskupa nalazimo podatak o postojanju sela Nevesta 1266. (Kapitanović 1992: 79), a iz popisa sela koja pripadaju šibenskoj biskupiji nakon njezina ustanovljenja 1298. godine¹ saznajemo za sela *Koprno, Ljubostinje, Planjane, Pokrovnik, Radonić, Unešić* i *Žitnić*.² Među najstarijim je i selo *Lukar*, koje se smjestilo na zapadnim obroncima Promine, a prvi spomen u liku *Lukarich* (Smiljanić 1992: 57) nalazimo u povijesnim dokumentima iz 1282. godine. Također, kao što je već navedeno, među najstarijim naseljima potvrđen je ojkonom *Planjane* nastao tvorbom pomoću sufiksa *-jane*, no potvrđena su i imena nastala singularizacijom ojkonima patronimskoga podrijetla na *-ići*, tvorbenoga tipa osobito plodnoga od 11. stoljeća, koji je dominirao u gorskoj, dinarskoj Hrvatskoj. Taj će tvorbeni tip postati osobito plodan nakon što zamre plodnost modela na *-ane* (Šimunović 2005: 30).

¹ Doduše, povjesničari su utvrdili da taj spis vjerojatno potječe iz 14., a možda čak i iz 15. stoljeća (v. Gulin 2005).

² Kako ne raspoložemo izvornim zapisom, potvrde donosimo prema sekundarnoj literaturi (usp. Kužić 1997: 77).

U 14. stoljeću pojavljuju se ojkonomi *Ključ*³, *Badanj* (Badan, 1343.) i *Siverić* u množinskom liku *Siverichi* 1371. (Smiljanić 1992: 58).

Iz 15. stoljeća potječu potvrde o postojanju današnjih Drinovaca, tada u liku *Drinovljane* iz 1402. / *villa Drinovlane* iz 1407. (Slukan Altić 2007: 47), Ljubotića u množinskom liku *Lobothychy* iz 1437. (Smiljanić 1992: 59), Razvođa kao *Razwayawas* iz 1484. (Smiljanić 1992: 57), Nečvena kao *Nechven* iz 1487. (Smiljanić 1992: 59) i Drniša kao *Dernis* iz 1494. (Smiljanić 1992: 58). Najstarija potvrda ojkonomi Razvođe koja potječe iz 1484. *Razwayawas* (Smiljanić 1992: 59) čuva čakavske dijalektne crte: $j < dj$ i leksem *vas*, koji nije sačuvan u današnjim novoštokavskim drniškim govorima. Dakle, najstarijim ojkonomima u promatranome području smatramo one čije prve potvrde datiraju iz 13. stoljeća. Tomu starijem sloju ojkonomi potvrđenih prije turskih osvajanja pribrajamo i one iz 14. i 15. stoljeća te Bobodol, zabilježen kao *Babidub* na zemljovidu Matea Pagana, koji je nastao 20-ih godina 16. stoljeća, a s obzirom na to da uz Drniš, koji je pao pod Turke 1522., na tome zemljovidu nema oznake polumjeseca, vjerojatno je nastao nešto prije te godine. Dakle, iz doturskog razdoblja potječe nešto više od četvrtine današnjih drniških ojkonomi.

Kao povijesna vrela za 16. stoljeće važni su turski defteri⁴, katastarski poprezni popisi, koji donose prve potvrde za *Biočić*, *Brištane*, *Gradac*, *Kadinu Glavicu*, *Kanjane*, *Miočić*, *Otavice*, *Parčić*, *Sedramić*, *Tepljuh*, *Velušić* i *Mratovo*. Vjerojatno je većina tih naselja i prije postojala, na što upozoravaju i povjesničari. Konkretno za Biočić, Gradac, Miočić, Otavice, Parčić, Tepljuh i Velušić utvrđeno je da je riječ o vlaškim katunima na prostoru nekadašnjih sela (Smiljanić 1992: 58). Za Trbounje je također potvrđeno da je nastalo na prostoru srednjovjekovnog sela (Smiljanić 1992: 59).

Iz 17., a osobito 18. stoljeća, potječu prve potvrde preostale trećine drniških ojkonomi. Čini se da je riječ o novijim imenima, no s obzirom na njihove jezične osobitosti, npr. singularizirani likovi prvotno ojkonomi u množini, primjerice *Karalić*⁵, s obzirom na nedostatak starijih objavljenih povijesnih vrela i s obzirom na to da je riječ o području u kojem od 14. stoljeća borave i Vlasi koji su bili stočari nomadi ili polunomadi te su živjeli u selima zaselackoga tipa, ali nisu bili sesilno stanovništvo, moguće je da su naselja mnogo starija, no o tome zasad nemamo podataka.

³ Ključ je, uz Kamičak, bio posjed plemićke obitelji Nelipića tijekom 14. i prve polovice 15. st. Prema Smiljaniću ime toga sela spominje se prvi put 1333. godine (Smiljanić 1992: 59) u prevedenom liku *Clavi*, dok se tijekom 15. stoljeća pojavljuje kao *Cluch* i *Kluch*.

⁴ V. *Opširni popis Kliškog sandžaka iz 1550. godine*. [obradili Fehim Dž. Spaho, Ahmed S. Aličić; priredila Behija Zlatar]. Sarajevo: Orijentalni institut, 2007.

⁵ S obzirom na arheološka istraživanja ondje je postojalo srednjovjekovno naselje (Smiljanić 1992: 59).

5. Strukturno-motivacijska raščlamba

Kako bismo u korpusu od šezdesetak ojkonima utvrdili osnovne ojkonimske tipove, poslužili smo se strukturno-motivacijskom raščlambom. S obzirom na dotoponimijsko značenje osnova kojima su motivirani i strukturu ojkonima u Drniškoj krajini možemo izdvojiti nekoliko ojkonimskih tipova. Na motivacijskoj razini uočava se dominacija ojkonima motiviranih antroponimima, a što se tiče strukturnih svojstava prevladavaju imena u množini ili imena nastala singularizacijom prvotno množinskih likova.

Izdvajamo sljedeće ojkonimske skupine:

1) OJKONIMI MOTIVIRANI TOPONOMASTIČKIM APELATIVIMA:

a) jednorječni ojkonimi motivirani toponomastičkim apelativima: *Cera*, *Lišnjak*, *Bobodol*, *Kaočine*, *Koprno*⁶, *Lukar*⁷, *Ljubostinje*, *Podumci*, *Razvođe*, *Visoka*, *Ostrogašica*, *Pokrovnik*

b) ojkonimi motivirani toponomastičkim metaforama: *Badanj*, *Ključ*, *Nečven*

c) dvorječni ojkonimi motivirani antroponomom i toponomastičkim apelativom: *Kadina Glavica*⁸, *Nos Kalik*⁹

2) OJKONIMI MOTIVIRANI LJUDSKOM DJELATNOŠĆU: *Čitluk*, *Gradac*, *Okalj*, *Otavice*

3) OJKONIMI MOTIVIRANI PRIPADNOŠĆU:

a) jednorječni ojkonimi na -*ovol*-*evo*: *Čvrljevo*, *Mratovo*, *Štikovo*

b) dvorječni ojkonim: *Pakovo Selo*¹⁰

4) OJKONIMI NASTALI TRANSONIMIZACIJOM: *Moseć* (< brdo *Moseć*)

5) DVORJEČNI TOPONIMI S ANTONIMNIM RELACIJSKIM PRI-

⁶ Ako je prihvatljiva pretpostavka da je ojkonim motiviran apelativom kopriva.

⁷ Prema prvoj povijesnoj potvrdi iz 1282. godine vidimo da je stariji imenski lik *Lucharich* (Smiljanić 1990: 57) bio etničkoga postanja te se odnosio na 'ljude koji žive u luci'. Motivacija apelativom *luka*, a ne primljenicom livada, također upućuje na veću starost toga imena. Ovdje je zapravo riječ o tvorbenom nizu: Lukarići 'ljudi koji žive u luci' > Lukarići 'naselje u kojem žive Lukarići' > Lukarić > Lukar.

⁸ Sintagmatsko dvorječno ime motivirano je topografskom imenicom glavica i antroponom/apelativom *Kadija/kadija* (< tur. *kadı* 'sudac'). U *Opširnom popisu Kliškog sandžaka iz 1550.* to se naselje spominje u liku *Kadijin brijeg* kao ispasište sela Kanjana (2007: 99).

⁹ Suvremeni dvorječni ojkonim tvoren je od starijeg imena motiviranoga toponomastičkom metaforom *Nos* i prezimena *Kalik*. U popisu stanovnika iz 1857. selo se navodi samo kao *Nos* (www.dzs.hr).

¹⁰ Pakovo < Paukovo < prez. Pauk

DJEVIMA *donji* – *gornji*: *Donje Vinovo* – *Gornje Vinovo*, *Donje Utore* – *Gornje Utore*, *Donje Planjane* – *Gornje Planjane*

6) OJKONIMI PATRONIMSKOGA POSTANJA NA *-ići/-ić*:

– ojkonimi na *-ić* u kojih je singularizacija zahvatila cijelu sklonidbu: *Biočić*, *Ljubotić*, *Miočić*, *Parčić*, *Radonić*, *Sedramić*, *Siverić*, *Unešić*, *Velušić*, *Žitnić*

– ojkonimi u kojih singularizacija nije zahvatila cijelu sklonidbu, tj. u kojih se u nominativu javlja jedninski, a u kosim padežima množinski lik: *Karalić*, *Ružić* (N *Kāralić*, G *Kāralīćā*, L *Kāralīćīm*; N *Rūžić*, G *Rūžīćā*, L *Rūžīćīm*)

– ojkonimi koji su u službenoj komunikaciji singularizirani, no u svakodnevnoj komunikaciji čuva se množinski lik imena: *Bogatić*¹¹, *Umljanovići*

– današnji dvorječni ojkonimi u jednini, a prvotno množinski likovi: *Mirlović Polje*, *Mirlović Zagora*

7) OSTALI OJKONIMI PATRONIMSKOG POSTANJA U MNOŽINI: *Baljci*, *Čavoglave*, *Kljaci*¹², *Kričke*, *Matase*

8) OJKONIMI NA *-(j)ane*: *Brištane*, *Donje Planjane*, *Gornje Planjane*, *Kanjane*, *Puljane*

9) OJKONIMI NA *-ovci/-evci* motivirani antroponomom: *Drinovci* (s obzirom na povijesne podatke o prvotnome liku *Drinovljane* riječ je o analoškoj tvorbi prema modelu *Širitovci*), *Suknovci*, *Širitovci*

10) OSTALO: *Drniš*¹³, *Nevest*, *Tepljuh*, *Trbounje*

Ovdje donosimo nekoliko opažanja o motivacijsko-strukturnoj raščlambi drniških ojkonima i vremenu prvih potvrda i plodnosti pojedinih ojkonimskih tipova.

1. Među najstarijim ojkonimima iz 13. stoljeća jesu oni motivirani toponomastičkim i drugim apelativima, npr. *Koprno*, *Ljubostinje*, *Planjane*, *Pokrovnik*, no u toj su skupini i ojkonimi s antroponomskom, najčešće patronimskom motivacijom na *-ići* koji su danas singularizirani, npr. *Radonić*, *Unešić*, *Žitnić*. O rano prisutnom ojkonimskom tipu na *-ići* svjedoči i današnje ime *Lukar*, koje je, kao što je već kazano, u 13. stoljeću potvrđeno kao *Lucharich*, dakle u

¹¹ Ime je motivirano rodnom Bogetića iz kojega potječe veliki borac protiv Turaka iz sredine 17. stoljeća fra Mijo Bogetić.

¹² Službeno je *Kljake*, a tako je i na zemljovidu/katastarskom planu iz 1892.: tal. *Cliache* (podatak iz drniškog katastra), no seljani taj lik smatraju nametnutim, tj. svoje selo identificiraju kao *Kljaci*.

¹³ S obzirom na to da se ovaj toponim prvi put javlja 8. 4. 1494. kao *Darnis*, dakle prije potpadanja Drniša pod tursku vlast 1522., svakako je predturskoga postanja. V. Putanec smatrao je da je riječ o supstratnome toponimu (Putanec 1999: 23), ali iz formalnih razloga njegova etimologija nije uvjerljiva te se stoga taj ojkonim još smatra imenom nejasnoga podrijetla.

singulariziranu liku pa se pretpostavlja da je naselje znatno starije jer je da bi se prirodno provela singularizacija, ako nije bilo nikakvih izvanjezičnih namećanja, moralo proći određeno vrijeme.

Tvorbeni model na *-ići* plodan je i u 14. (Siverić < Siverichi), 15. (Ljubotić < Lbothychy), 16. (Biočić, Miočić¹⁴), 17. (Bogatići) te 18. stoljeću (Ružić < Rusichi), dakle do vremena kad je gotovo završeno formiranje drniške ojkonimije.¹⁵ No, neki od najmlađih ojkonima toga tipa upućuju na svoje starije postanje. Tako se ojkonim Karalić, kao što je već spomenuto, prvi put pojavljuje na mletačkom zemljovidu s granicama iz 1710. i 1718. (Slukan Altić 2007: 80) u singulariziranu liku *Craglich* koji upućuje na starije postanje. Dvorječna imena Mirlović Polje i Mirlović Zagora također nastaju tek u 18. st., no motivirana su starijim ojkonimom patronimskog tipa Mirlović (< starijeg Mirilovići), dakle riječ je o transonimizaciji i dodavanju nove apelativne odrednice.¹⁶

2. Među starijim su ojkonimima i oni metaforičkoga postanja: Ključ i Badañ (14. st.) te Nečven.

3. U 17. i 18. stoljeću javlja se velik broj ojkonima motiviranih antroponimima, bilo da je riječ o tipu na *-ić (i)* (Bogatići, Ružić, Karalić), množinskim likovima patronimskoga podrijetla (Matase, Baljci, Čavoglave), imenima na *-ovo* (Štikovo, Pakovo Selo) te imenima na *-ovci* (Suknovci). Godine 1709. pojavljuje se ojkonim etničkog podrijetla na *-jane*: Puljane, dakle relativno kasno za taj ojkonimski tip.

Iz tog je vremena zanimljiv i ojkonim Umljanovići, koji danas pripada ojkonimskom tipu na *-ići*, a prema prvoj kartografskoj potvrdi iz 1732. godine¹⁷ naselje je prije današnjega nosilo ime etničkoga podrijetla *Humgliane* koje s

¹⁴ Podatke o prvim potvrdama ojkonima iz 16. crpili smo iz *Opširnog popisa Kliškog sandžaka* iz 1550. godine pisanog turskim jezikom i arapskim pismom. U prijevodu su svi ojkonimi ovoga tipa doneseni u singulariziranu liku.

¹⁵ Među najnovijim su ojkonimi Donje Planjane i Gornje Planjane nastali od starijeg Planjane administrativnom odlukom iz 1948. godine.

¹⁶ U tim se ojkonimima veoma dobro odrazila povijest drniškoga kraja. Riječ je o dvorječnim ojkonimima koji su u motivacijskoj vezi, no zbunjuje činjenica da su sela na koja se oni odnose prostorno vrlo udaljena, jedno je u Zagori, a drugo na istočnom rubu Petrova polja. O čemu je riječ? Prvotno je na prostoru današnje Mirlović Zagore bilo selo Kosević. Nakon Kosevića na zemljovidima se bilježi jednorječno ime Mirilovići te Mirlović, a selo je to ime dobilo po turskom begu Mirloviću, koji je vjerojatno bio poturčeni pripadnik vlašćkog plemena Mirilovića, čije pripadnike na tom području nalazimo u prvoj polovici 15. stoljeća. U Mirloviću tijekom turskih osvajanja važnu je ulogu imala porodica Vojnovića-Nakića. Tijekom Kandijskog rata bilo je harambaša iz te porodice koji su poslije niza ratnih uspjeha bili nagrađeni posjedima u Petrovu polju te je tako nastalo selo Mirlović Polje, a prvotni Mirlović prozvan je Mirlović Zagorom (Kužić 2005: 179–180).

¹⁷ Riječ je o podatku s mletačkog zemljovida s granicama iz 1710. i 1718. (Slukan Altić 2007: 80).

jedne strane svjedoči o tome odakle su došli njegovi stanovnici (iz Huma, tj. Hercegovine), a s druge strane pokazuje da je u 18. stoljeću ojkonomski model na *-ići* bio veoma živ pa je došlo do analoške promjene Humljane > Umljano-
vići.

4. Ojkonime na *-ovci/-evci* također možemo djelomično svrstati među one motivirane antroponimima: Drinovci, Suknovci, Širitovci.

Naime, množinski likovi ojkonima na *-ovci/-evci* načelno su patronimskog podrijetla.¹⁸ Pojavljuju se od 11. stoljeća, no mnogi su nastali potkraj srednjeg vijeka. Takva se imena javljaju kad se došljaci naseljavaju na praznim prostorima na kojima uspostavljaju svoja naselja zaselackoga, razvedenog tipa. S druge strane nerijetko su to bila privremena boravišta stočarskog stanovništva koje se kretalo u potrazi za pašištima. Po današnjem liku *Drinovci*¹⁹ možemo pretpostaviti da je to ime mlađe od imena susjednoga sela koje se zove *Brištane*. No povijesna nam vrela kazuju da je na mjestu današnjih Drinovaca bilo selo *Drinovljane*, o čemu potvrda potječe sa samog početka 15. stoljeća, dakle iz vremena dok je tvorbeni model na *-(j)ane* vjerojatno još bio plodan. Dakle, riječ je bila o ojkonomu etničke motivacije, a naknadno je došlo do analoške tvorbe prema tipu *-ovci*. Zamjena starijega sufiksa novijim dopušta iznošenje pretpostavaka o dolasku novog stanovništva, no istodobno i o zadržavanju barem dijela starijega koje je moglo prenijeti informaciju o imenu sela.

Što se tiče ojkonima *Suknovci* i *Širitovci*, oni jesu antroponimskoga postajanja.

Ime Suknovci u tom se liku javlja u Grimanijevim katastarskim kartama iz 1709. godine, dok se na zemljovidu iz 1732. pojavljuje jedninski lik *Sunco-uaz*, dakle moglo bi se pretpostaviti da je ojkonom motiviran antroponomom *Sunko*, a ne prezimenom Sukno, koje nije često i nema ga u drniškom kraju, a danas ga nalazimo u Dubrovniku. Istodobno, prezime Sunko postoji na Mi-ljevcima.

Ojkonom Širitovci moguće je dovesti u vezu s osobnim imenom Širit < tur. *şir* 'lav, hrabar čovjek, junak' (Ivanova 2006: 495.). No, možda bi prihvatljivije

¹⁸ O toponimima toga tipa u sjevernoj Dalmaciji pisao je i Ž. Bjelanović u članku "Toponimi tipa Grabovci u Pokrčju" (2009: 183–193). On utvrđuje da je riječ o veoma starom, no još živom i plodnom modelu u tvorbi obiteljskih nadimaka. Autor zaključuje da se u leksičkom dijelu toponima tipa Grábövcí nalazi antroponom, vjerojatno osobno ime. Primarno su ti toponimi bili oznake za ljudske zajednice iz predturskog vremena, i to vlaške zadruge jer su vlaški nomadi u potrazi za boljom ispašom, krećući se planinskim lancem od Makedonije, došli i u Hrvatsku, najviše u sjevernu Dalmaciju. S vremenom je oznaka za ljudsku zajednicu postala oznakom za mjesto njezina prebivališta.

¹⁹ Najranije kartografske potvrde za ojkonime *Drinovci*, *Suknovci*, *Širitovci* nalazimo na zemljovidu s početka 18. stoljeća (mletački zemljovid s granicama iz 1710. i 1718. godine iz: Slukan Altić 2007: 80).

bilo tumačenje da je ojkonim motiviran osobnim nadimkom *Širit* < *širit* odnosno *šerit* < tur. *şerit* < ar. *šārīt* 'traka prišivena kao ukras na narodnoj nošnji ili kao znak čina na oficirskoj ili kojoj drugoj službenoj uniformi' (Škaljić 1973).

5. Ojkonimi s pridjevskom sastavnicom *donji – gornji*

Valja reći da su sva sela u čijem je službenom imenu pridjev *donji* smještena zapadno ili sjeverozapadno u odnosu na ona koja su determinirana pridjevom *gornji*: Donje Planjane u odnosu na Gornje Planjane, Donje Utore – Gornje Utore, Donje Vinovo – Gornje Vinovo.

Riječ je o selima u drniškoj Zagori, kraju koji se svojom brdovitošću izrazito razlikuje od ostalih dijelova Drniške krajine, tj. miljevačko-prominske visoravni i Petrova polja, koji su uglavnom ravni i najčešće je riječ o nadmorskoj visini između 240 i 300 metara. Također je važno istaknuti da u nebrdovitim dijelovima krajine nema službenih dvočlanih imena s tim pridjevskim sastavnicama. Provjeravajući nadmorsku visinu sela s imenskom sastavnicom *gornji – donji*, uvidamo da su Donje Planjane na 320 m, a Gornje na 377 m, Donje Utore na 300, a Gornje na 405 m, dok je Gornje Vinovo na 458, a Donje na 490 metara nadmorske visine. Zaključujemo da vjerojatno ta imena nisu motivirana smještajem na određenoj visini, nego su ona u vezi sa stranama svijeta, pa je gornje selo ono koje je na strani gdje se sunce penje, tj. na istoku, a donje je ondje gdje sunce pada, tj. zapadu.

6. Ojkonimi na *-(j)ane*

U Hrvatskoj su, kao što je već kazano, ojkonimi na *-ane/-jane* najprisutniji na zadarskome području, u čakavskim, ali i današnjim štokavskim a u prošlosti čakavskim krajevima (npr. Bilišane, Biljane). U načelu takvi su ojkonimi motivirani: a) toponomastičkim apelativima – pa se imenom označuje 'smještaj u prostoru određenih karakteristika' (npr. *Lučane*), b) etnicima koji označuju podrijetlo (npr. *Ramljane*) i c) etnicima koji znače 'pripadnost' (npr. *Petrčane*). Drniški ojkonimi *Brištane* i *Planjane* (< plana 'pasište') pripadaju prvoj skupini, *Puljane* vjerojatno drugoj skupini, a *Kanjane* možda prvoj (ako je ime motivirano apelativom kanja 'vrsta ptice grabljivice') ili drugoj skupini (ako je ojkonim motiviran imenom sela *Kanje* u Crnoj Gori).

Usporedbom zadarskih ojkonima na *-ane/-jane* s onima na području oko rijeke Krke bavio se Ž. Bjelanović (2008: 71–99) te je utvrdio da ih na zadarskom području ima više, da su svi nastali u dotursko vrijeme (neki već u X. i XI. stoljeću) te da u najvećem broju znače 'smještaj u prostoru', a slijede oni koji znače 'pripadnost određenom rodu'. Za razliku od zadarskoga područja u prostoru oko rijeke Krke prevladavaju oni koji znače 'podrijetlo' i uglavnom su mlađi od ojkonima toga tipa sa zadarskoga područja. Takav je najvjerojat-

nije i ojkonom *Puljane*, ime drniškoga sela²⁰ koje se prvi put spominje tek u 18. stoljeću. Naime, pozivajući se na povijesne podatke prema kojima se dio stanovnika iz Drniške krajine 1670. godine iselio u Istru oko Pule, ali se dio njih vratio kad su se za to pojavili uvjeti jer nisu bili zadovoljni životom na novom prostoru, Bjelanović smatra da je ime *Puljane* prvotno označivalo 'povratnike iz Pule' (Bjelanović 2008: 86).

S obzirom na to da je u posljednja dva stoljeća porastao broj imena na *-e*, Bjelanović se ne slaže s tvrdnjom da su ojkonomi na *-ane* stariji od onih na *-ani*. Smatra da bi objašnjenje bilo u tome da je tip *-ane* nastao zamjenom nominativa akuzativom "jer se akuzativ kao padež češće upotrebe u komunikaciji nametnuo nominativu i preuzeo ulogu osnovnog padeža" (2008: 76). O pojavi česte uporabe akuzativa u nominativnoj službi u hrvatskoj toponimiji govori i Šimunović (2009: 280), a na drniškom prostoru takav je primjer ojkonom *Matase* (L u *Matasima*), a s obzirom na svoju relativnu mladost možda i ojkonom *Puljane*. No, u tom slučaju na temelju ojkonima *Puljane* ne možemo zaključiti da je tvorba s pomoću *-ane* mlađa od tvorbe na *-ani*, nego da je *-e* u *Puljane* rezultat uočene zamjene nominativa akuzativom.

6. Zaključak

Ojkonomi etničkoga podrijetla na *-ani/-jani* rasprostranjeni su diljem slavenskoga svijeta, npr. u Poljskoj, na prostoru gdje žive Lužički Srbi, u Slovačkoj, Češkoj, Bjelorusiji, Ukrajini, Bugarskoj, Makedoniji, Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini, Sloveniji i Hrvatskoj (usp. *Ślawiańska onomastyka*, 2003). Plodnost toga ojkonomskog tipa uglavnom prestaje u 14. i 15. stoljeću, no on nije ugašen na cijelome slavenskom području. Naime, u Ukrajini se ojkonomi s tim formantom javljaju od 10. do 20. stoljeća (Caralunga 2007). S druge strane, ojkonomi na *-ane/-jane* javljaju se u Poljskoj, na lužičkosrpskom području, u Ukrajini, Bugarskoj (v. *Ślawiańska onomastyka*, 2003) te u ostalim južnoslavenskim prostorima – Srbiji, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj te u malom broju u Sloveniji (v. Bjelanović 2007: 439–446).

Uočljivo je da su u Hrvatskoj najzastupljeniji u sadašnjem i nekadašnjem čakavskom prostoru, no nije nevažno istaknuti da su izvan Hrvatske na južnoslavenskom području ojkonomi na *-ane/-jane* prisutni u krajevima u kojima su obitavala vlaška stočarska plemena.

²⁰ Na prostoru toga sela nalazi se nekadašnje selo, a danas zaselak Nečven, čije je ime potvrđeno već u 15. stoljeću (*Nechwen* 1487.). Nečven je najprije bio utvrđeni grad Nelipića, a za turske vladavine sjedište nahije Nečven.

Literatura

- ***1880/1882–1976. *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII. Zagreb: JAZU.
- ***2002. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
- ***2003. *Slawiańska onomastyka*. Encyklopedia, Warszawa–Kraków: Towarzystwo Naukowe Warszawskie.
- ***2007. *Opširni popis Kliškog sandžaka iz 1550. godine*. [obradili Fehim Dž. Spaho, Ahmed S. Aličić; priredila Behija Zlatar]. Sarajevo: Orijentalni institut.
- Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.–2001.*, URL: <http://www.dzs.hr/Hrv/pxweb2003/Dialog/Saveshow.asp>, 16. listopada 2012.
- BJELANOVIĆ, ŽIVKO 2007. *Onomastičke teme*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- BJELANOVIĆ, ŽIVKO 2008. Toponimi etnonimskog podrijetla u Pokrčju. *Godišnjak Titus: Časopis za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke* 1/1, 71–99.
- BJELANOVIĆ, ŽIVKO 2009. Toponimi tipa Grabovci u Pokrčju. *Godišnjak Titus: Časopis za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke* 2/2, 183–193.
- BROZOVIĆ, DALIBOR 1963. O rekonstrukciji predmigracionog mozaika hrvatskosrpskih dijalekata. *Filologija* 4, 45–55.
- CARALUNGA, I. B. 2007. Стратиграфія українських ойконімів на -ани (-яани): статистика і хронологія назв. *Студії з ономастики та етимології*. Kijiv: NAU, Institut ukrajinskoj movi, 305–315.
- FINKA, BOŽIDAR 1992. Ojkonimski tip na *-(j)ane* u zadarskom području. *Suvremena lingvistika* 34, 73–80.
- FRANČIĆ, ANĐELA 1995. Prilog proučavanju međimurske ojkonimije: dvoleksemni ojkonimi s pridjevima donji/gornji. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik* 21, 25–50.
- FRANČIĆ, ANĐELA – MILICA MIHALJEVIĆ 1997–1998. Antonimija u hrvatskoj ojkonimiji. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 23–24, 77–102.
- GULIN, ANTE 2005. Sela župa Konjevrate i Pokrovnik u srednjem vijeku. *Konjevrate i Mirlović Zagora – župe Šibenske biskupije: zbornik radova Znanstvenog skupa Sela šibenskog zaleđa župa Konjevrate i Mirlović Zagora u prošlosti, Muzej grada Šibenika, 14. – 16. studenoga 2002.* [priredio Ante Gulin]. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 113–136.
- IVANOVA, OLGA 2006. *Makedonski antroponomastikon (XV – XVI vek)*. Skopje: Olga Ivanova.
- KAPITANOVIĆ, VICKO 1992. *Nevest*. Split: Izdanje Župskog ureda Nevest.
- KAŠIĆ, NIKOLA 2000. *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi*. Split: Muzej hrvat-

skih arheoloških spomenika.

- KUŽIĆ, KREŠIMIR 1997. *Povijest Dalmatinske zagore*. Split: Književni krug.
- KUŽIĆ, KREŠIMIR 2005. Povijest župa Konjevrate i Mirlović Zagora u razdoblju 1463.–1718. *Konjevrate i Mirlović Zagora – župe Šibenske biskupije: zbornik radova Znanstvenog skupa Sela šibenskog zaleđa župa Konjevrate i Mirlović Zagora u prošlosti, Muzej grada Šibenika, 14. – 16. studenoga 2002.* [priredio Ante Gulin]. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 167–180.
- LISAC, JOSIP 2003. *Hrvatska dijalektologija 1.: Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- LISAC, JOSIP 2009. *Hrvatska dijalektologija 2.: Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- MARKOVIĆ, MIRKO 1993. *Descriptio Croatiae: hrvatske zemlje na geografskim kartama od najstarijih vremena do pojave prvih topografskih karata*. Zagreb: Naprijed.
- MARKOVIĆ, MIRKO 1998. *Descriptio Bosnae & Hercegovinae: Bosna i Hercegovina na starim zemljovidima*. Zagreb: AGM.
- PUTANEC, VALENTIN 1999. Paleolingvistički prilozi za pelastičke, iranske i ilirske jezične relikte na prostoru Hrvatske i BiH: A. Barzana, B. Bosut, C. Bosna, D. Drniš, Promina, Moseć. *Živa antika* 49, 15–26.
- SLUKAN ALTIĆ, MIRELA 2007. *Povijesna geografija rijeke Krke: kartografska svjedočanstva*. Šibenik: Javna ustanova Nacionalni park Krka (Zagreb: Narodne novine).
- SMILJANIĆ, FRANJO 1992. Građa za povijesnu topografiju kninsko-drniškoga kraja u srednjem vijeku. Arheološka istraživanja u Kninu i okolici. *Izdanja HAD-a* 15, 55–63.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2005. *Toponimija hrvatskoga jadranskog prostora*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2009. *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠKALJIĆ, ABDULAH ³1973. *Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku*. Sarajevo: Svjetlost.

The Types of Oikonyms in the Drniška krajina Area with Particular Reference to Oikonyms ending in *-(j)ane*

Summary

The paper studies the types of oikonyms in the Drniš area, the Neo-Štokavian territory that had, prior to the great migrations caused by the Turkish conquests, belonged to the Čakavian dialect. It further shows the oldest historical affirmations of the modern forms of the Drniš oikonyms and their semantic-motivational analysis.

Ključne riječi: onomastika, ojkonimija, Drniška krajina, ojkonimski tipovi

Key words: onomastics, oikonymy, Drniš area, oikonymic types

Zemljovid Drniške krajine¹

¹ Zemljovid je izradio Branimir Brgles.